

CITEVA CONSIDERAȚII ASUPRA FENOMENULUI EMIGRAȚIEI ȘI A ORIENTĂRII ROMÂNILOR DIN TRANSILVANIA SPRE AMERICA DE NORD ÎN PERIOADA 1848—1918

Fenomenul în sine are implicații deosebit de adânci și a suscitat un larg interes încă de la începutul acestui veac. Interpretările date — dintre cele mai diverse — reflectau optica și interesele celor ce le-au emis, reclamînd cu prisosință o reevaluare a lor. Se impunea, deci, o analiză temeinică a cauzelor și a urmărilor imediate ale tendințelor de emigrare, o cercetare a tuturor laturilor și aspectelor vieții sociale, economice, politice și culturale ale societății românești în perioada la care ne referim, integrînd totul contextului european.

Emigrarea românilor transilvăneni spre Statele Unite și Canada nu a fost o „modă”, cum ar părea la prima vedere, ci a avut la bază cauze adânci, obiective, dublate de o necesitate vitală de supraviețuire. În acest sens „...necîntecută și proverbială a fost dragostea cu care s-a alipit țăranul român de vatra strămoșească. Nici jugul cel greu al iobăgiei seculare, nici tratamentul din cale afară de aspru și neuman al ciocoilor noștri, nu a fost în stare să-l facă să-și părăsească patria. În sufletul acestui popor s-a plămădit poezia „*Fie pîinea cît de rea, tot mai bine-n țara ta*” și poporul a rămas consecvent principiilor sale de a rămîne acasă în țara lui. La 1900 însă, greutățile vieții, impozitele grozave către stat, municipiu și comună le-au făcut iraiul nesuportabil și sînt siliți oamenii în etatea cea mai frumoasă formal să iee lumea-n cap”¹. De aceea, informațiile privitoare la românii care au emigrat în decursul secolului al XIX-lea sînt cît se poate de sumare. La 1840 debarca în portul orașului New York un grup de persoane, care declarau autorităților vamale a fi drept „valahi”². În timpul războiului civil din S.U.A. (1861—1865) aveau să se remarce în mod deosebit doi emigranți români: generalul de brigadă Gheorghe Pomuț (numit ulterior, pentru meritele sale militare, în calitate de consul al Statelor Unite în Rusia) și căpi-

¹ N. Ivan, *Emigrarea țărănilor noștri în America*, în *O pagină din lupta noastră pentru existență*, Sibiu, 1901, p. 134; I. I. Schiopu, *Românii din America. O călătorie de studii în Statele Unite*, în *Luceafărul* (Sibiu), nr. 9, 1913, p. 295; P. Morușca, *Românii din America*, în *Omagiu lui N. Bălan, Mitropolitul Ardealului. La douăzeci de ani de arhiepiscopie*, Sibiu, 1940, p. 601; * * *, *Românul în America*, în *America* (Cleveland, Ohio) din 29 septembrie 1940, p. 1.

² Șt. Feket, *Istoria Uniunii și Ligii Societăților Românești din America*, 4 iulie 1906 — 4 iulie 1950, vol. comemorativ, Edit. ziarului *America*, Detroit, Michigan, U.S.A., 1950, p. 19.

tanul Nicolae Dunca (căzut eroic în bătălia de la Cross Keys)³. Între 1865—1900 informațiile sînt sporadice, cauzate în principal de numărul relativ redus al celor plecați spre pămînturile „Lumii noi”. Cercetătorul american J. Deily — autorul *Istoriei Societății secrete din Philadelphia pentru apărarea țării de influență străină* — etapizînd procesul de imigrare al europenilor în America, nu-i menționează pe români în cadrul celor trei mari valuri de emigranți, pînă la 1896, cînd apare cartea sa⁴, fapt ce semnifică slaba lor prezență numerică la acea dată în America. De abia după terminarea războiului dintre Statele Unite și Spania (1899) numărul lor va crește într-un mod spectaculos, înregistrîndu-se an de an zeci de mii de imigranți.

Este știut faptul că la începutul acestui veac Transilvania făcea parte integrantă din Imperiul austro-ungar și că populația românească din acest teritoriu, cifrată la mai bine de trei milioane și jumătate, era lipsită de drepturi sociale, economice și politice. În aceeași situație se mai aflau și cehii, slovacii, sîrbii și croații, în fața cărora dualismul austro-ungar ridicase serioase bariere pe calea afirmării și propășirii acestor națiuni. Lucrurile sînt cunoscute și nu este cazul a insista mai mult asupra lor.

O analiză a fenomenului emigrării implică inevitabil un studiu asupra cadrului larg în care se desfășoară, mulțimea și varietatea cauzelor și a urmărilor lui. Vom ține astfel seamă de situația social-economică a țărânului român, de cea financiar-bancară, de frînarea accesului românilor la meserii, de slaba culturalizare a maselor ca și a modului în care decurgea satisfacerea stagiului militar în Imperiul austro-ungar. Toate acestea constituiau cauze interne, de importanță majoră, conjugate cu cele externe, în rîndul cărora se remarcă îndeosebi efectele scrisorilor trimise acasă de cei plecați în America, sau propaganda pro-imigraționistă a societăților navale europene sau americane⁵. Direcțiile anterioare de cercetare ale acestui fenomen s-au desfășurat sporadic, orientîndu-se îndeosebi spre aspectul pauperizării maselor și cel al asupririi naționale, neglijîndu-se de multe ori celelalte laturi care și-au avut și ele importanța lor.

Între 1860—1870 a crescut mult prețul la cereale, ceea ce a contribuit la ridicarea valorii pămîntului. Sporul demografic a determinat cumpărarea de cît mai mult pămînt, fiecare cap de familie dorind a asigura în acest mod

³ W. W. Belknap, *History of the Fifteenth Regiment Yowa Veteran Volunteer Infantry*, Keokuk, Yowa, R. B. Ogden & Son, 1887; J. Borza, *Two Romanians in the Civil War*, în *Journal The New Pioneer*, 1, nr. 2, febr. 1943; * * *, *Generalul Pomuș și căpitanul Dunca. Doi români eroi ai armatei americane, comemorați în Statele Unite*, în *Cuvîntul (București)* din 30 iunie 1932, p. 2; L. Patachi, *La participation d'un roumain dans la guerre civile d'Amerique, 1861—1865*; Gheorghe Pomuș, în *RRH*, 4, 1, 1965, p. 25—40; * * *, *Românii din America. Contribuții românești la crearea Americii moderne*, în *Universul (București)*, nr. 131, 1939, p. 1; * * *, *Vești de la frații din America*, în *Foaia poporului (Sibiu)*, nr. 43, 1944, p. 2.

⁴ Tr. Scorobet, *Scrisoare din America*, în *Telegraful român (Sibiu)* din 5 februarie 1907, p. 30—31.

⁵ S. Drutzu și A. Popovici *Românii din America*, în *Cartea Românească*, București, 1926, p. 30; * * *, *Cum sîntem noi românii Americani?*, în *America* din 16 noiembrie 1916, p. 2.

existența urmașilor săi⁶. Banii necesari nu-i putea obține decât împrumutându-se la bancă, fapt pentru care era nevoit a plăti dobânzi grele. Măsura s-a dovedit eficientă, întrucât prin valorificarea pe piață a cerealelor, puteau să-și scoată din cheltuieli. După 1880 însă, prețul alimentelor scade brusc, fapt ce se repercutează în mod negativ asupra posibilităților de platire a impozitelor, sumelor împrumutate și dobânzilor. Vinderea aproape în întregime a alimentelor pe piață diminuea și cantitățile necesare hrănirii familiilor, ajungându-se la subnutriție. În unele zone, ca de exemplu Sălajul sau Bihorul, peste jumătate din suprafața agricolă aparținea episcopatelor și citorva mari proprietari latifundiați. Marea masă a țăranilor stăteau anual câte zece luni fără lucru, pentru ca în celelalte două luni să lucreze pe un preț de nimic⁷. Un caz aparte îl constituia Țara Oltului, cu o populație redusă numeric, comparativ cu alte regiuni ale Transilvaniei, din ale cărei rînduri a pornit un puternic contingent de emigranți. Astfel, dintr-o populație de 82.852 de români existența la recensămîntul din 1870, au emigrat în decurs de zece ani peste 13.000⁸. Contrar acestui aspect are loc colonizarea străinilor din Banat, fapt ce determină reducerea posibilităților de a obține pămînt de lucru pentru țăranii români, obligîndu-i astfel a recurge la emigrare. Nu făceau excepție nici țăranii înstăriți, care din diferite motive se pauperizau: parcelarea loturilor către urmași, lipsa de pricepere în comerț și inevitabilul faliment, ocuparea de slujbe comunale și creșterea datoriilor personale peste limita posibilităților de a le onora etc⁹. Lacune serioase existau, de asemenea, și în sfera cunoștințelor științifice de prelucrare a pămîntului sau de creștere a animalelor. Toate acestea influențau negativ calitatea recoltelor și posibilitățile de supraviețuire ale țăranului și ale familiei sale.

Plata impozitelor pentru pămînt pricina o altă sursă de nemulțumire și revoltă. Proprietarul a două iugăre era nevoit a plăti un impozit egal cu cel achitat de proprietarul a 20.000 de iugăre. Nici orașenii nu trăiau mai ușor; ei erau nevoiți a plăti pînă la 9 dări către stat, ce însumau peste 30% din totalul veniturilor lor¹⁰.

Se remarcă pentru această perioadă o îngreunare a accesului românilor la meserii, motiv pentru care erau obligați a rămîne în umbra națiunilor privilegiate din imperiu, respectiv germanii și maghiarii. Acest aspect, ca și slaba reprezentare a românilor transilvăneni în comerț s-a repercutat puternic, îngreunînd deschiderea băncilor cu capital românesc și obligîndu-i pe viitorii emigranți a solicita împrumuturi cu dobânzi discriminatorii de la băncile cu capital străin. În atari condiții, fără mijloace proprii, cu greu se puteau

⁶ Vezi și * * *, *De la Românii din America*, în *Foaia poporului* din 25 octombrie 1903, p. 495; * * *, *Emigrațiunile și îngrijorarea fraților noștri de acasă*, în *America* din 7 decembrie 1906, p. 3.

⁷ I. I. Șchiopu, *op. cit.*, p. 295; * * *, *Mizeria din Bihor*, în *Drapelul* (Lugoj) din 9 decembrie 1909, p. 3.

⁸ I. Roman, *Poporațiunea românească din Țara Oltului emigrează*, în *Observatorul* (Sibiu) din 20 martie 1880, p. 78.

⁹ I. Podea, *Românii din America*, Sibiu, 1912, p. 7; * * *, *Emigrarea*, în *Drapelul* din 9 mai 1903, p. 3.

¹⁰ * * *, *Emigrările*, în *Foaia poporului* din 26 ianuarie 1902, p. 25.

înfăptui idealuri naționale. „Băncile noastre naționale trebuie deci să fie o cetate a luptei noastre de apărare economică, dar totodată și în fruntea armatei, care pornește la atac pentru cucerirea terenurilor pierdute și pentru cucerirea de bunuri noi pe seama poporului nostru”¹¹, remarca cu justete gazeta *Foaia poporului* din Sibiu.

Un rol hotărâtor în orientarea opiniei publice l-a avut foaia sibiană *Telegraful român*, ce sublinia în mai multe rânduri necesitatea ca românii să îmbrățișeze meseriile și comerțul, spre a nu fi obligați a-și înstrăina pământurile. Sfaturi da și preoților, ca în fruntea parohiilor să conducă politica de orientare justă spre o dezvoltare economică în continuă ascensiune a gospodăriei țărănești¹², combătând ușurința cu care acordau împrumuturi băncile străine, atât timp cât banii respectivi ar fi putut fi plasați în investiții mai utile în țară¹³. Un astfel de apel făceau și cei plecați în America, și care, adresându-se preoților, învățătorilor, funcționarilor și directorilor de bănci, îi îndemneau pe toți a contribui la instruirea poporului și la oprirea lui acasă, legile americane fiind din ce în ce mai potrivnice¹⁴. *Gazeta de Duminică* din Șimleu publică și ea o bogată corespondență a emigranților noștri din America, în care dezvăluiau adevărata față a „paradisului” de peste ocean, îndemnându-i pe români a rămâne la vetrele lor. Într-o scrisoare din Morrisville, Ohio, Ioan Buda, plecat de pe meleagurile Sălajului, recomanda concetățenilor săi: „Ar fi bine, ca bietul om, care are ceva din ce să trăiască acasă, să nu-și lase țeara și satul, muiera și pruncii, fără să rămâie unde-i, pentru că nici în America nu sînt părălele pe ulițe, oameni sînt destui care-s cu toată familia de mai mulți ani aici, știu vorbi limba engleză și totuși n-au muncă de stat („fie pînea cît de rea, tot mai bine în țeara mea!”) . . .”¹⁵.

Sesizarea organelor de drept asupra condițiilor grele de trai ale țărânului sau orășanului sărac nu era posibilă prin reprezentanții poporului, ci prin intermediul funcționarilor superiori, ale cărora interese coincideau perfect cu cele ale statului. Pentru soluționarea acestui neajuns, gazetele transilvănene militau pentru o administrație întocmită de așa o manieră, încît să fie alese oficialități cinstite și capabile în fiecare comună, care să curme abuzurile și nedreptățile, să înființeze reuniuni și societăți de meseriași, care să determine stringerea legăturilor dintre indivizi pe baza îndeletnicirilor și a comunității de gîndire, prin procesul de culturalizare a maselor¹⁶. Deși revoluționară în esență, ideea era străbătută de o pregnantă nuanță utopică, în condițiile social-politice și economice de atunci, fapt ce ar fi presupus mai întîi schimbarea orînduirii existente.

¹¹ * * *, *Băncile noastre*, în *Foaia poporului*, din 5 martie 1911, p. 1.

¹² N. Ivan, *op. cit.*, p. 136.

¹³ I. Zorca, *Emigranții noștri*, în *Telegraful român* din 29 martie 1904, p. 117.

¹⁴ * * *, *Apel către întreaga inteligență română din țară*, în *Românul din America* (New York) din 1 decembrie 1909, p. 10; V. Greavu, *Societățile de ajutorare în America*, în *Foaia poporului* din 15 aprilie 1906, p. 178.

¹⁵ I. Buda, *Scrisoare din America. Morrisville, 25 august 1904*, în *Gazeta de Duminică* (Șimleu) din 16 octombrie 1904, p. 2—3.

¹⁶ * * *, *Cauzele emigrărilor*, în *Foaia poporului* din 19 februarie 1905, p. 68.

Una din verigile lanțului de nemulțumiri o constituia și problema satisfacerii serviciului militar obligatoriu. Transilvania, cu o populație majoritară românească, era reprezentată în armata imperială prin 300 de cadre ofițerești, dintr-un total de 10.000¹⁷. Acestei proporții discriminatorii veneau să i se adauge aspra viață militară, regimul sever din cazărmi și stagiul militar îndelungat, factori determinanți în stimularea tendințelor de emigrare în rândurile tineretului și refuzul de a-și îndeplini obligațiile militare. Pentru a diminua numeroasele eschivări de la îndeplinirea stagiului, regimurile dualiste au încercat a introduce o serie de reforme, menite a îmbunătăți situația, mergând pînă acolo încît au introdus limba engleză la instrucția din unele garnizoane¹⁸, pentru a-i determina pe cei fugiți în America să se întoarcă, sau amnestierea fugarilor militari¹⁹. Acestea erau însă reforme de suprafață, întrucît regimul discriminatoriu din armată nu a fost abrogat.

Situația școlii românești din Transilvania în urma legilor școlare ale conțelui Apponyi s-a înrăutățit simțitor, îndreptîndu-se vertiginos spre o politică de deznacionalizare forțată. Opoziția întîmpinată de guvern în urma acestor măsuri discriminatorii, venea deopotrivă din partea țărănimii, intelectualității și chiar a cultelor²⁰. Închiderea a peste 500 de școli românești numai în perioada 1908—1910 a însemnat o mare pierdere pentru cultura acestui popor. Trebuie menționat că în legislația imperiului exista un amendament ce prevedea obligația statului de a întreține pe cheltuială proprie școlile naționalităților, în locurile în care comunitățile, respectiv satele, nu puteau face față cheltuielilor. Întrucît poporul plătea impozite către stat, el avea drept, conform legii naționalităților, la liberă opțiune a limbii de predare în școala sa. Închiderea acestor școli, pe motiv de a fi necorespunzătoare, nu a avut drept urmare ridicarea altora sau înființarea de școli ungurești. Toate aceste sate au rămas în ultimă instanță fără nici un fel de școală²¹. Comentînd situația din imperiu și comparînd-o cu cea din America, *Gazeta de Duminică* din Șimleu conchidea: „Statul (american — n.n.) nu pune nici o piedecă în privința asta, încît fiecare popor poate să-și înființeze școli naționale. Mai mult chiar, el înlesnește intrarea cărților școlare străine, căci nu le impune nici o taxă vamală, pe cînd cele englezești sînt supuse vămilor”²².

Revenind la cauzele externe, generate de multe ori de urmările imediate ale cauzelor interne, remarcăm influența hotărîtoare a scrisorilor celor ple-

¹⁷ * * *, *Românii din armata austro-ungară*, în *Drapelul* din 8 august 1911, p. 3.

¹⁸ * * *, *Limba engleză, limbă de regiment în Ungaria*, în *Drapelul* din 4 iulie, 1911, p. 3.

¹⁹ * * *, *Iertarea fugarilor militari*, în *Foaia poporului* din 1 decembrie 1907, p. 595; * * *, *Venit din America la deprindere de arme*, în *Drapelul* din 18 august 1904, p. 3; * * *, *Legea despre emigrare, în America* din 8 august 1910, p. 1; * * *, *Opriți de a emigra*, în *Drapelul* din 29 ianuarie 1903, p. 3.

²⁰ * * *, *Biserica română gr. cat. și proiectul lui Apponyi*, în *Drapelul* din 7 martie 1907, p. 3.

²¹ * * *, *Peste 500 de școli române pierdute. Statistica învățămîntului din Ungaria*, în *Foaia poporului* din 19 februarie 1911, p. 1.

²² * * *, *Românii de pretutindeni. America. Conferința părintelui E. Lucaciu*, în *Gazeta de Duminică* din 15 martie 1909, p. 7.

cați în America²³, puternic stimulent la emigrare, indiferent de conținutul scrisorii²⁴. Urmare a puternicului exod spre Statele Unite, ca și a febrei de îmbogățire determină notarii satelor a se deda la abuzuri, solicitând sume exorbitante pentru eliberarea de pașapoarte²⁵, ceea ce determină un uriaș val de proteste și plângeri către guvernul austro-ungar.

Pe la anul 1910 emigrarea și-a pierdut caracterul *firesc*, devenind tot mai mult *stimulată*²⁶, ceea ce a dus la apariția unei noi meserii, și anume cea de agent al societăților de vapoare. O caracteristică importantă a acestei perioade o reprezintă lipsa de cultură a emigranților noștri, mulți fiind analfabeți și ușor influențabili. Aceste lipsuri, se slăbeau calitatea forței de muncă din fabricile americane, determină guvernul și senatul S.U.A. a înăspri legile de emigrare și a selecționa mai riguros materialul uman care intra în țară²⁷. Conform afirmației șefului oficiului de emigrare de la Washington, în raportul său pe anul 1911 către ministrul comerțului, se afirma: „Izvoarele emigrației noastre au suferit în anii din urmă o schimbare hotărâtă, de mare importanță pentru țara și poporul nostru. O mare parte a emigrației noastre de astăzi este *artificială*, întrucât este pornită și încurajată de oameni și corporații, al căror interes principal este să sporească numărul călătorilor de interpunte (steerage) al societăților lor de navigație; să introducă în Statele Unite un prisos de muncitori de rînd, ieftinind astfel munca, sau să-i exploateze pe sârmanii emigranți ignoranți în folosul lor, dîndu-le împrumuturi cu interese uriașe...”²⁸. Din acest motiv societățile de vapoare au încercat adesea a contracta încă din Europa mîna de lucru necesară în fabrici, pe șantiere, la căile ferate, construcții de drumuri sau în mine — contravenție gravă la legile americane, obligate a-și salva din starea de șomaj pe proprii muncitori²⁹. Introducînd un număr însemnat de muncitori în Statele Unite, societățile de vapoare determinau cu bună știință ieftinirea forței de muncă și creșterea numărului de șomeri, fapt ce-i obliga pe muncitorii americani a se solidariza cu guvernul pentru înăsprirea legilor de emigrare³⁰. Toată această

²³ * * *, *De la frații înstrăinați*, în *Foaia poporului* din 22 februarie 1914, p. 5; 26 aprilie 1914, p. 5 și 10 mai 1914, p. 4—6.

²⁴ Deși aceste scrisori au aproape în totalitate un conținut disperat, sumele trimise de cei din America îi îndeamnă pe cei de acasă a crede că acest conținut este în mod intenționat răuvoitor, pentru a-i ține departe de posibilitatea de a se îmbogăți și ei. (Vezi și I. Podea, *op. cit.*, p. 8; * * *, *Emigrările*, în *Foaia poporului* din 2 martie 1902, p. 85.

²⁵ * * *, *Tacca pentru pașapoarte*, în *Drapelul* din 10 iulie 1902, p. 3.

²⁶ I. I. Șchiopu, *op. cit.*, p. 295; * * *, *Emigrarea la America*, în *Drapelul* din 28 iulie 1906, p. 3.

²⁷ * * *, *Ingreunarea intrării în America*, în *Foaia poporului* din 9 martie 1913, p. 8; * * *, *Emigrarea la America*, în *Foaia poporului* din 9 octombrie 1904, p. 522; * * *, *Chestiunea emigrării*, în *America* din 29 ianuarie 1911, p. 1; * * *, *Pentru imigranți în America* din 6 martie 1910, p. 1; * * *, *Emigrarea*, în *America* din 15 decembrie 1910, p. 1.

²⁸ * * *, *Sources of an Inducement to Immigration* (cf. I. I. Șchiopu, *op. cit.*, p. 295).

²⁹ * * *, *Din Ellis Island (Imigranți reținuți — Români, păziți-vă!)*, în *America* din 27 februarie 1910, p. 1; * * *, *Îarmuirea emigrațiunii în America*, în *Drapelul* din 17 martie 1904, p. 3; * * *, *Emigrarea la America... redusă*, în *Drapelul* din 7 februarie 1905, p. 3.

³⁰ * * *, *Americanii în contra emigrărilor*, în *America* din 7 decembrie 1906, p. 2; * * *, *Năzdrăvăniile de la Ellis Island*, în *Românul din America* din 28 ianuarie 1911, p. 6.

situație avea drept urmare micșorarea consumului, diminuarea producției (din lipsă de piețe de desfacere), creșterea ratei șomajului, închiderea fabricilor, criză economică și financiară, panică și inflație³¹.

Comentînd situația din Sălaj, *Gazeta de Duminică* nota pe la 1908: „Acum au încetat emigrările pe cîtva timp. Ceea ce statul n-a putut face, a făcut pe neașteptate criza financiară, lipsa de bani ce bîntuie în toată lumea, și care și-a luat începutul tocmai în America. Toate izvoarele de bani s-au închis pentru multe întreprinderi, la cari erau angajați cu miile muncitorii. Și așa, vrînd-nevrînd, miile de muncitori trebuie să se reîntoarcă la vetrele lor. Și în satele noastre s-au întors mulți dintre emigranți. Cei ce au fost duși mai de mult au adus parale. Cei duși în timpul din urmă, cei mai mulți, abia au avut cu ce să se întoarcă. Iar unii au trebuit să ceară bani de la cei de acasă. În loc să se ușureze, s-au îngreunat astfel și mai mult”³².

Concomitent cu îngreunarea procesului de pătrundere a emigranților în America s-a creat panică și în sinul guvernului dualist, lipsit în acest mod de puternica armată de brațe de muncă. Exodul de emigranți pricinuia grele pierderi țării. Formarea și educarea tinerelor cadre pe socoteala statului și pierderea acestora ca urmare a emigrației avea să se resimtă curînd³³ în domeniul calității muncii și în diminuarea bugetului național³⁴.

Conviețuind în multe zone cu sașii, românii au intrat de timpuriu în legătură cu informațiile și reclamele din presa germană, plină de anunțuri ispititoare pentru o călătorie ieftină și rapidă prin porturile Hamburg și Bremen³⁵. Așa se explică de ce emigrarea a început mai întîi în zonele Mărginimii Sibiului și Țării Oltului și de abia mai tîrziu pe Tîrnave, în Sălaj sau Bihor.

La nivel de imperiu s-a încercat boicotarea eliberării de pașapoarte pentru cele două porturi germane, în favoarea celui din Fiume, în care guvernul, prin marii proprietari de vase, avea mari interese personale. Întrucît călătoria prin Fiume dura aproape dublu față de cea prin Germania, fiind, evident, și mai scumpă, țărani români optau în general pentru cea de a doua variantă, înaintînd plîngerii guvernului pentru a înlesni eliberarea de pașapoarte prin Hamburg și Bremen³⁶. Cu toate acestea, tranzitul prin Fiume a continuat încă mult timp, așa cum reiese din paginile *Gazetei de Duminică*, și care semnală reîntoarcerea a peste 100 de emigranți de prin părțile Sălajului, respinși de autoritățile vamale de la New York³⁷.

³¹ Vezi și * * *, *Emigrările*, în *Gazeta de Duminică* din 19 ianuarie 1908, p. 5.

³² *Ibidem*.

³³ S. Drutzu și A. Popovici, *op. cit.*, p. 16.

³⁴ * * *, *Bugetul țării și sărăcia*, în *Foaia poporului*, din 24 iunie 1906, p. 315.

³⁵ Th. Andrica, *Romanian Americans and Their Communities of Cleveland*, Cleveland Ethnic Heritage Studies, Cleveland State University, 1977, p. 36.

³⁶ * * *, *Despre emigrarea la America*, în *Telegraful român* din 24 septembrie 1904, p. 397; * * *, *Emigrare la America*, în *Drapelul* din 28 ianuarie 1905, p. 3; * * *, *Emigrarea la America crește*, în *Drapelul* din 8 octombrie 1904, p. 3.

³⁷ * * *, *Emigranți români în America*, în *Gazeta de Duminică* din 11 decembrie 1904, p. 4.

La avalanșa de plîngerii din partea populației, cît și în urma statisticilor și dărilor de seamă întocmite de birourile de emigrare din imperiu, guvernul austro-ungar a căutat a analiza fenomenul și implicațiile sale, în scopul înlăturării, sau, măcar, al diminuării lui³⁸.

În cadrul congresului privitor la emigrare, ținut încă în 1902 la Timișoara³⁹, s-a analizat cu atenție cauzele care determinau pe țărani să ia drumul Americii. Participau mari proprietari de moșii și fabrici, comercianți, bancheri, economiști, sociologi, țărani maghiari și germani. Din păcate, nu au fost convocati reprezentanții românilor, sîrbilor, cehilor sau croaților, pentru o expunere veridică de motive și pentru a se încerca o soluționare echitabilă, în interesul tuturor popoarelor din imperiu. În urma discuțiilor purtate s-a ajuns la concluzia că adevăratele cauze nu trebuie căutate în emigranți⁴⁰, ci în criza economică ce bîntuia în imperiu, în sistemul greșit de învățămînt și slaba culturalizare a maselor, în dezinteresul factorilor politici față de necesitățile țărănimii, precum și în slaba dezvoltare a industriei și comerțului.

Un factor stimulat al emigrării l-a constituit și atitudinea marilor proprietari de moșii din România, dornici a drena exodul de emigranți peste Carpați, pe moșiile lor, pentru a-i folosi la muncile cîmpului, sau la lucrările silvanale, unde lucrau de obicei bulgari, sîrbi și secui. În acest scop, ei propuneau organizarea unei agenții, care să furnizeze necesarul de muncitori români din Transilvania, împiedecîndu-i a emigra pînă în America⁴¹.

S-a abordat de multe ori în literatura de specialitate motivele care au contribuit la împiedecarea românilor a se stabili definitiv în America, la începuturile emigrației⁴². Se remarcă faptul că pînă în preajma izbucnirii primului război mondial nu existau nici 100 de români care să fi solicitat autorităților S.U.A. eliberarea „formularului întîi” (the first paper“), de opțiune în favoarea cetățeniei americane⁴³. Cauzele erau multiple și nu se limitau numai la noțiunea strictă de *patriotism*. Adevăratul motiv era, în fapt, imposibilitatea de a se adapta la viața trepidantă și cu totul diferită de cea de acasă, cu care avea să intre în contact pe pămîntul american. Lucrările anterioare⁴⁴ au sesizat într-o măsură mai redusă adevăratul statut al emigrantului român în America. Remarcăm în acest sens o puternică influență a noului mediu de viață asupra fiecărui individ și mai ales puternica trans-

³⁸ * * *, *Dieta. Emigrările*, în *Foaia poporului* din 14 iulie 1907, p. 315; * * *, *În chestiunea emigrării*, în *Drapelul* din 22 iunie 1907, p. 3; * * *, *Din ancheta în chestiunea emigrării*, în *Drapelul* din 29 iunie 1907, p. 3; * * *, *Emigranți respinși*, în *Drapelul* din 21 februarie 1905, p. 3.

³⁹ * * *, *Congresul de emigrare din Ungaria sudică*, în *Drapelul* din 9 august 1902, p. 3; * * *, *Cauzele emigrărilor (Congresul de emigrare de la Timișoara)*, în *Drapelul* din 16 august 1902, p. 2—3; * * *, *Ministrul de interne și emigrările*, în *Drapelul* din 1 decembrie 1903, p. 3.

⁴⁰ *Vezi și* * * *, *Dieta. Emigrările*, în *Foaia poporului* din 14 iulie 1907, p. 346.

⁴¹ * * *, *Pentru ajutorarea muncitorilor români*, în *Drapelul* din 22 martie 1906, p. 3.

⁴² S. Drutzu și A. Popovici, *op. cit.*; I. I. Șchiopu, *op. cit.*

⁴³ * * *, *De la Români din America*, în *Foaia poporului* din 30 martie 1913, p. 4. În unele materiale se specifică faptul că nici 5% din totalul lor nu aveau cetățenie americană (vezi * * *, *Români, învățați să scrie și să citești*, în *America* din 25 martie 1917, p. 1.

⁴⁴ I. I. Șchiopu, *op. cit.* și S. Drutzu și A. Popovici, *op. cit.*

formare ce are loc la nivelul conștiinței lui. Trecerea de la viața liniștită a satului, la cea trepidantă cu care îl întâmpină orașul american, de la stadiul de țaran ce practica o agricultură rudimentară, la cel de muncitor într-o țară superindustrializată, lasă urme adânci, grevînd personalitatea fiecăruia. Necunoașterea limbii engleze și lipsa lui de cultură îl împiedecă a se organiza, îl izolează de restul naționalităților conlocuitoare din America. Concuțent de temut, în goana după locuri de muncă și dispus a-și vinde forța brațelor pe un salariu derizoriu, emigrantul român era stigmatizat și desconsiderat pentru statutul său de către populația americană.

Dispuși a sta cît mai puțin timp în America, imigranții români optau în general pentru lucrul în fabrică, pe șantier sau în mină, locuri de muncă în care nu erau obligați a investi capital. De aceea în agricultură nu lucrau pe cont propriu decît vreo 50 de persoane⁴⁵, iar în statul Montana, ca ciobani, vreo 400⁴⁶.

Cei mai mulți imigranți fiind bărbați, s-a ajuns curînd la disproporții îngrijorătoare între sexe, ceea ce a constituit un motiv în plus pentru a-i determina să se reîntoarcă acasă, pentru a-și întemeia familii⁴⁷. Acestea sînt numai cîteva din motivele pentru care românii nu s-au grăbit a înființa societăți de ajutor și cultură, cluburi, biserici sau alte așezăminte stabile, de perspectivă, preferînd a trăi multă vreme separați și izolați, preocupăți doar de strictele interese personale. Singurul lor țel era „mia (de dolari — n.n.) și banii de drum”⁴⁸, bani necesari plătirii datoriilor către stat și bancă, răs-cumpărarea loturilor de pămînt și reîntoarcerea cît mai curînd în sînul familiei.

Chiar de la venirea sa în Statele Unite, emigrantul suferea foarte mult din cauza necunoașterii limbii și a geografiei noului său așezămînt, simțîndu-se tot timpul, de-a lungul drumului, o marfă transportată la destinație⁴⁹. Într-un interviu acordat ziarului american *Cleveland Press* din 28 ianuarie 1916, comisarul general al Oficiului de emigrare din Ellis Island, New York recunoștea: „Asupra emigrantului s-a obișnuit a se privi ca asupra unui material ordinar, întrebuițat în mine, în topitorii de oțel și ferme. Cînd este istovit, se înlătură, pentru că sînt mulți care să-i ia locul. Noi ruinăm viața omenească, dar îngrijim bine de mașinile noastre. Mașinile costă bani... Nimeni nu dă nici o atenție emigrantului, afară de cei care fac cîștiguri de pe urma lui. Emigrantul muncește atît de mult, că nu are timp să-și facă o educație”⁵⁰.

⁴⁵ * * *, *De la Românii din America*, în *Foaia poporului* din 30 martie 1913, p. 4; * * *, *Premii pentru emigranți*, în *Drapelul* din 8 august 1905, p. 3; * * *, *Un milion de emigranți la America*, în *Drapelul* din 5 august 1905, p. 3.

⁴⁶ I. Dan, *Ciobănia din Montana*, în *America* din 3 noiembrie 1910, p. 3.

⁴⁷ * * *, *De la Românii din America*, în *Foaia poporului* din 9 martie 1913, p. 3.

⁴⁸ P. Morușca, *op. cit.*, p. 601.

⁴⁹ * * *, *Ceva asupra chestiei românilor emigranți*, în *America* din 14 ianuarie, 1907, p. 1; I. Feher Nălăcanul, *Din pașaniile mele*, în *Românul din America* din 16 aprilie 1910, p. 6.

⁵⁰ * * *, *Cum sînt tratați emigranții*, în *America* din 3 februarie 1916, p. 1.

Ar mai fi necesar să precizăm unele date privitoare la numărul celor ce au emigrat în America până la 1918. A se întocmi o astfel de statistică este un lucru aproape imposibil, sau în orice caz cu totul estimativ. Greutatea rezidă în procedura oficiilor imperiale de emigrare de a maghiariza numele în pașapoarte sau în actele de identitate ale emigranților, ceea ce avea drept urmare înmatricularea lor în America la rubrica „maghiari”. De abia în anul 1899 apare în registrele Oficiului american de emigrare rubrica „român”, dată la care trecuseră mai multe mii de români transilvăneni granița S.U.A.⁵¹ Pe de altă parte, chiar și după 1900, o serie de români își dădeau ca țară de origine Ungaria, din cauza neînțelegerii limbii engleze, sau din teama de a nu fi trimiși înapoi. Unele estimări și încercări statistice s-au făcut anterior de către o serie de cercetători⁵², însă cifrele diferă foarte mult, oscilând între 50.000—150.000, uneori chiar mai mult⁵³. Cifrele date publicității în presa românească nu se întemeiau întotdeauna pe culegeri de date statistice oficiale, ci erau rezultatul unor socoteli și combinații lipsite de temei științific, pe linia propagandei antiemigraționiste. După unele cercetări întreprinse de istoricul american George Anagnostosache în arhivele Oficiului de emigrare al Statelor Unite, numărul românilor care au intrat în America se estimează la peste 120.000, dintre care numai înainte de 1900 ar fi venit din Transilvania peste 22.000 de persoane⁵⁴. Oricum, nu trebuie omis faptul că mulți dintre aceștia s-au reîntors în țară în această perioadă de timp, cifra medie a celor existenți în America de Nord în jurul anului 1918 fiind de cca. 88.000⁵⁵, dată la care erau bine organizați, dispunând de peste 80 de societăți de ajutor și cultură, centralizate unele în cadrul *Uniunii Societăților Române de Ajutor și Cultură din America*.

EUGEN LAZAR

EINIGE BEMERKUNGEN ÜBER DIE AUSWANDERUNG
DER SIEBENBÜRGISCHEN RUMÄNEN NACH NORDAMERICA
IN ZEITRAUM 1848—1918

(Zusammenfassung)

Die Auswanderung der Siebenbürger Rumänen in die Vereinigten Staaten und nach Kanada zwischen 1848—1918 verursachte bedeutende Veränderungen in der demographischen Struktur und hatte aussergewöhnliche Folgen in den Bestrebungen die ökonomische und finanzielle Lage des Landes wieder herzustellen.

⁵¹ Ș. Drutzu și A. Popovici, *op. cit.*, p. 47; I. I. Schiopu, *op. cit.*, p. 218; * * *, *De la Românii din America*, în *Foiaa poporului* din 6 iunie 1905, p. 3; * * *, *Emigranți români în Statele Unite*, în *Convorbiri literare* (Iași) din 15 noiembrie 1899, p. 1070.

⁵² Ș. Drutzu și A. Popovici, *op. cit.*, p. 28—49; I. I. Schiopu, *op. cit.*, p. 218; Tr. Scorobet, *Raport despre misiunea bisericească în America (1928—1929)*, Sibiu, 1929, p. 6.

⁵³ Șt. Meteș, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII—XX*, București, 1977, p. 69.

⁵⁴ G. Anagnostosache, *Romanians in America*, în *Journal The New Pioneer*, vol. 2, nr. 3, July 1944.

⁵⁵ Ș. Drutzu și A. Popovici, *op. cit.*, p. 47.

Der Verfasser untersucht die Gründe der Massenauswanderung und die unverzüglichen Folgen dieses Phänomens, die sozial-ökonomische Lage der Bauern und das Versagen einer Zulassung der Rumänen als Handwerker, die kulturelle Politik des Staates, so wie auch die Art und Weise in der der Militärdienst in Österreich-Ungarn vor sich ging. Dazu kam noch die für die Emigration eingesetzte Propaganda der Übersee-Schiffahrtsgesellschaften, wie auch von den Amerika-Auswanderern in die Heimat gesandte, anspornende Briefe.

Danach untersucht der Verfasser die Stellungnahme des Kaiserstaates zur Emigration, die von den Behörden getroffenen Massnahmen und die Versuche der dafür verantwortlichen Stellen, dieser Sachlage Einhalt zu gebieten. Vergleichend wird die Stellungnahme der amerikanischen Bevölkerung aufgezeigt, sowie die auf ihr Gesuch folgenden Massnahmen der Regierung der Vereinigten Staaten zur Aufhaltung der Emigration und der Krise.

Schliesslich werden die Gründe angeführt, die die rumänischen Bauern längere Zeit daran hinderten, sich endgültig in der Vereinigten Staaten niederzulassen. Auch versucht der Verfasser schätzungsweise die Zahl derer festzustellen die sich auf amerikanischen Boden niedergelassen haben.